

	<h2 style="color: #0070C0;">PROGRAM PRO PĚSTOUNSKÉ RODINY SLEZSKÉ DIAKONIE</h2>		
Název dokumentu:	Ochrana práv a chráněných zájmů		
Druh dokumentu:	Základní dokument revidovaný	Identifikační znak:	PPR/SQ2
Datum vypracování:	12. 12. 2014, revize: 5/2015, 9/2015, 3/2016, 1/2017, 1/2018, 2/2019, 2/2020, 2/2021, 2/2022, 2/2023	Platnost od:	1. 3. 2023
Vypracoval:	Barbora Niemiecová Ester Heczková Kateřina Horváthová Marie Poledníková Marie Klímková	Vydal: Podpis:	Vedoucí programu Ester Heczková
Plánovaná revize k:	2/2024	Zodpovědnost:	Metodik programu
Závaznost:	Tento dokument je závazný pro všechny pracovníky střediska		

SQ2 - Ochrana práv a chráněných zájmů

Kritérium	
2a	<i>Pověřená osoba důsledně dodržuje lidská práva a svobody, zejména práva dětí včetně práva na soukromí, důstojnost a rodinný život. Pověřená osoba má písemně stanovena pravidla pro předcházení porušování základních práv a svobod, zejména má stanoveny mechanismy k nápravě a postupy vůči zaměstnanci, který by se porušení základních práv a svobod dopustil. Podle těchto pravidel postupuje. Pověřená osoba vždy zjišťuje názor dítěte a přikládá mu váhu.</i>
2b	<i>Pověřená osoba chrání dítě před zneužíváním, zanedbáváním a týráním. Má písemně stanovený postup pro předcházení těmto situacím a písemně stanoven postup při zjištění takového jednání (jak ze strany rodiče či jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte, tak zaměstnance pověřené osoby) a podle něj postupuje.</i>

Ochrana práv a chráněných zájmů

Program pracuje v oblasti ochrany práv a chráněných zájmů se zdroji práv uvedenými v Listině práv a svobod (zejména čl. 3) a v Úmluvě o právech dítěte, v etickém kodexu SD, které jsou respektovány všemi zaměstnanci Programu.

Pravidla pro předcházení možného porušování práv

- Zaměstnanci Programu v přímé práci splňují odbornou způsobilost: sociální pracovník a koordinátor pro výkon SPOD dle zákona č. 363/2021 Sb. a zákona č. 108/2006 Sb., psycholog pro výkon SPOD dle zákona č. 363/2021 Sb.
- Program má zpracované metodiky a standardy kvality pověřené osoby.
- Zaměstnanci Programu se dále vzdělávají a absolvují metodické workshopy.
- Zaměstnanci Programu využívají intervizi a supervizi.
- Vedoucí programu a koordinátoři poboček mají nastavený systém kontroly práce a spisové dokumentace¹ – na základě něj mohou vyslat do rodiny jiného pověřeného pracovníka.
- Zaměstnanci Programu v přímé péči využívají metodickou podporu metodika programu, který na základě pověření koordinátora, vedoucího programu nebo vlastního zjištění může konzultovat postupy s ostatními pracovníky přímé práce nebo vstoupit do přímé práce u konkrétní rodiny.
- Sporné kauzistiky nebo specifické postupy konzultují klíčoví pracovníci mezi pobočkami Programu.
- Pracovníci Programu se řídí Etickým kodexem Slezské diakonie.
- Participace je nedílnou součástí procesu doprovázení.
- Každé dítě má mít možnost být aktivně zapojeno do procesů, které mu fakticky ovlivňují život, nebo by alespoň mělo dostat dostatek informací o tom, co se nyní děje, proč, jak to bude pokračovat, nač má právo a co ono samo může ve své situaci podniknout.

Právo na soukromí

Jak chápeme právo v systému práce pověřené osoby – vstup do domácnosti, respektování nedotknutelnosti obydlí (pověřená osoba nemá dle legislativy možnost vstupu bez pozvání).

Pravidla předcházení x porušení:

- Klíčový pracovník vstupuje do domácnosti na pozvání klienta x **vstup bez pozvání**.
- Žádá o možnost vstupu dalších osob (student, odborník) telefonicky či osobně s dostatečným předstihem před vlastní návštěvou v domácnosti nebo konzultací x **přichází s více osobami bez upozornění**.
- V případě, že klient nechce umožnit ani jeden vstup do své domácnosti, klíčový pracovník požádá o součinnost místně příslušné oddělení sociálně-právní ochrany.

Zjištění porušení práva:

- Stížnost klienta.
- Klíčový pracovník sám sebereflexí zjistí porušení práva.

¹ Viz SQ 16 Zvyšování kvality výkonu sociálně-právní ochrany

- Jiný zaměstnanec zjistí porušení práva při sdílení informací.

Právo na důstojnost

Jak chápeme právo v systému práce pověřené osoby – respektování náboženského vyznání, respektování intelektu, handicapu, schopností, kompetencí klienta apod.

Pravidla předcházení x **porušení**:

- Klíčový pracovník jedná profesionálně x **nadřazený postoj, vulgarismy, nevhodné výroky, zlehčování, převrácení očí a jiná nevhodná neverbální vyjádření, familiárnost, odtažitost.**
- Klíčový pracovník dodržuje metodiky práce x **nerespektuje citlivá témata rodiny (sex, náboženství, zdravotní stav apod.).**

Zjištění porušení práva:

- Stížnost klienta.
- Klíčový pracovník sám sebereflexí zjistí porušení práva.
- Jiný zaměstnanec zjistí porušení práva při sdílení informací.

Právo na rodinný život

Jak chápeme právo v systému práce pověřené osoby – klienti mají právo žít svůj vlastní život, podle svých hodnot, svého přesvědčení a zvyklostí.

Pravidla předcházení x **porušení**:

- Klíčový pracovník jedná profesionálně x **manipulace klienta, sdělování nepravd, haló efekt.**
- Klíčový pracovník dodržuje metodiky práce x **nedodržování mlčenlivosti, nerespektování partnerského přístupu.**
- Klíčový pracovník se dál vzdělává x **plošné postupy, neindividuální přístup, zavádějící informace.**

Zjištění porušení práva:

- Stížnost klienta.
- Klíčový pracovník sám sebereflexí zjistí porušení práva.
- Jiný zaměstnanec zjistí porušení práva při sdílení informací.

Mechanismy k nápravě a postupy vůči zaměstnanci při porušení práv klienta:

- 1) Náprava – intervize, supervize, konzultace s metodikem programu, vzdělávání v oblasti porušení práva.
- 2) Postupy vůči zaměstnanci:
 - Omluva rodině.
 - Snížení či odebrání osobního ohodnocení.

- 2x písemné upozornění na porušení práva klienta, následně rozvázání pracovního poměru nebo neprodloužení pracovní smlouvy.

Práva dítěte

Právo dítěte na péči, znát své jméno, znát své rodiče, respektovat názor dítěte

Jak chápeme právo v systému práce pověřené osoby – dítě má odpovídající péči, kontakt s vrstevníky, rozvíjí svůj talent, má možnost kontaktu se svou původní rodinou, minimalizace deprivace dítěte.

Pověřená osoba zjišťuje názor dítěte a přikládá mu váhu, pokud se jich tato situace týká.

Příklady situací a otázek při komunikaci s dítětem:

- 1) Zjišťování názoru dítěte je vždy prováděno s respektem k jeho potřebám, citlivým způsobem přiměřeným jeho schopnostem a možnostem vyjádření se.
- 2) Během návštěv v rodině.
- 3) Během vzdělávání (hlídání na klasickém či víkendovém vzdělávání).
- 4) Když se řeší kontakty s biologickou rodinou:
 - Rodič se chce setkat s dítětem, dítě to odmítá.
 - Dítě se chce setkat s rodičem, pěstoun to odmítá.
 - Dítě se chce setkat s rodičem, rodič to odmítá.
 - Ozývají se sourozenci, prarodiče dítěte a ostatní osoby blízké.
 - Typy kontaktu: osobní, telefonický, písemný, elektronický, sociální síť.
- 5) Při tvorbě individuálního plánu ochrany dítěte.
- 6) Při zprostředkování kontaktu s odborníky, zprostředkování odborných služeb.
- 7) Při zajištění krátkodobé a celodenní péče.
- 8) Při kontaktech s rodinou: pokud vnímáme, že klient či rodič bagatelizuje přání dítěte, snažíme se jeho přání pojmenovat a upozornit na jeho důležitost, vnímat a reagovat na přání dítěte s přihlédnutím k jeho věku a schopnosti samostatně se rozhodovat. Zároveň si uvědomujeme, že ne všechna přání lze splnit a nemůžeme vyžadovat, aby se rodina zachovala podle našeho doporučení.
- 9) Příklady otázek, které lze při komunikaci s dítětem uplatnit v různých situacích, zejména při návštěvě v rodině; je potřeba jejich modifikace při komunikaci s mladším dítětem (5–6 let a níže):
 - Jak si rád hraješ?
 - Co děláš nejraději, když nejsi ve škole?
 - Na co se rád díváš v televizi?
 - Co tě ve škole baví?
 - Co tě ve škole nebaví?
 - Stalo se ti někdy ve škole, že by tě spolužáci bili nebo ti nadávali? Řekl jsi to někomu?
 - Chodíš do nějakého kroužku? Do jakého? Chtěl bys do nějakého kroužku chodit?
 - Když máš nějakou starost, komu se s ní můžeš svěřit?
 - Kdo ti pomáhá s přípravou do školy, píše s tebou úkoly?
 - Za co tě pěstouni chválí?
 - Co ti pěstouni vytýkají?
 - Trestají tě pěstouni za něco?

- Když tě pěstouni chtějí potrestat, jak to dělají?
- Je něco, co spolu se sourozenci (dalšími dětmi v rodině) rádi děláte? Hraješ si s některým z dětí raději?
- Hádáte se společně se sourozenci (dalšími dětmi)?
- Jak se doma cítíš? Co je ti doma příjemné? Co ti doma vadí?
- Povídáte si s pěstouny, odkud jsi k nim přišel? Co ti řekli o mámě (tátovi, sourozencích, babičce, dědečkovi)?
- Chtěl by sis o nich povídat? Chtěl by ses s nimi vidět? Vídáš se někdy s nimi? Co společně děláte?

Porušení práva dítěte:

- Sociální izolace (neumožnění kontaktu s vrstevníky a původní rodinou, nerozvíjení talentu).
- Prohlubování deprivace.

Vyhodnocení situace dítěte je v kompetenci klíčového pracovníka, má k tomu tyto nástroje:

- Posouzení odborníkem.
- Vlastní znalosti z odborné literatury a dalšího vzdělávání, srovnání s běžnou normou společnosti.
- Supervize, intervize, konzultace s metodikem programu.
- Legislativa.

Postup v případě porušení práva dítěte klientem:

Klíčový pracovník vyhodnotí situaci dítěte a rozhodne, zda je třeba ji řešit v součinnosti s orgány trestního řízení či oddělením sociálně-právní ochrany. V případě, že ano, postupuje dále podle standardu kvality SQ 15 Rizikové, havarijní a nouzové situace. V případě, že ne, postupuje dále v následujících bodech:

- a) Zrealizuje rozhovor s klienty a popíše situaci, stanoví, zda je klient schopen si pomoci vlastními zdroji; pokud ano, postupuje dále podle níže stanoveného postupu, pokud ne, vybere jiný postup řešení (odborník, dohledání pěstouna, jiné služby).
- b) Aktivizuje klienta – společně s ním bude hledat v rodině vlastní zdroje pro řešení vzniklé situace, např. zapsání dítěte do kroužku, vyhledání odpovídající volnočasové aktivity podle talentu dítěte, oslovení příbuzných nebo rodičů z původní rodiny, realizace setkání apod.
- c) Stanoví postup intervence společně s klientem – kdo, co, jak a kdy udělá.
- d) Vyhodnotí intervenci – pokud nedošlo k nápravě, bude klíčový pracovník nastavovat jiný postup.

Postup klíčového pracovníka při spolupráci s odborníkem:

- a) Po vyhodnocení rozhovoru, ze kterého je zřejmé, že klient bude potřebovat pomoc odborníka, stanoví společně s klientem konkrétní odbornou pomoc či konkrétního odborníka.
- b) Stanoví postup intervence společně s klientem – kdo, co, jak a kdy udělá (např. zda rodina sama osloví odborníka či nějakého vyhledá a do kdy to udělá, nebo zda rodinu objedná klíčový pracovník apod.).

- c) Vyhodnocení intervence – pokud nedošlo k nápravě, bude nastavovat jiný postup.

Postup klíčového pracovníka při dovzdělání klienta:

- a) Po vyhodnocení rozhovoru, ze kterého je zřejmé, že klient bude potřebovat pro změnu situace dovzdělání v určité oblasti, stanoví klíčový pracovník společně s klientem konkrétní téma vzdělávání či konkrétní kurz, lektora.
- b) Stanoví postup intervence společně s klientem – kdo, co, jak a kdy udělá (např. zda si pěstoun vyhledá kurz sám, nebo zda ho objedná klíčový pracovník, jakou formou bude dovzdělávání probíhat – kurz, odborná literatura, konzultace s odborníkem apod.).
- c) Vyhodnotí intervenci – pokud nedošlo k nápravě, nastaví jiný postup.

Postup klíčového pracovníka při využití služeb:

- a) Po vyhodnocení rozhovoru, ze kterého je zřejmé, že klient bude pro změnu situace potřebovat jiné služby, stanoví klíčový pracovník společně s klientem konkrétní služby, např. Programu nebo Slezské diakonie, nebo jen vymezí službu jako takovou a rodina sama si najde poskytovatele.
- b) Stanoví postup intervence společně s klientem – kdo, co, jak a kdy udělá (např. zda si rodina objedná dodavatele služby sama, nebo zda ho objedná klíčový pracovník, do kdy bude služba realizovaná apod.).
- c) Vyhodnotí intervenci – pokud nedošlo k nápravě, nastaví jiný postup.

Pokud žádný z výše uvedených postupů nepovede k nápravě, bude klíčový pracovník konzultovat situaci s vedoucím programu a metodikem; následně bude stanoven konkrétní postup nebo může být klíčový pracovník odkázán na standard SQ 15 Rizikové, havarijní a nouzové situace – viz komunikace s místně příslušným oddělením sociálně-právní ochrany dětí.

Postup při porušení práv dítěte zaměstnancem:

- 1) Zjištění porušení práva – stížnost klienta, jiného zaměstnance či další osoby; zaměstnanec, který stížnost zaregistruje, bude informovat nadřízeného.
- 2) Vedoucí programu zahájí šetření, v odůvodněných případech postupuje ve spolupráci s personálním oddělením Slezské diakonie, příp. nahlásí událost orgánům činným v trestním řízení (případy ohlašovací povinnosti jsou uvedeny ve standardu SQ 15 Rizikové, havarijní a nouzové situace).
- 3) Další postup bude stanoven na základě aktuálních pokynů vyplývajících z jednání vedoucího Programu a personálního oddělení.

Postup pro předcházení a zjišťování syndromu CAN

CAN – zkratka pro syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte

- Pracovník si při návštěvách v rodině klienta nebo při jiném kontaktu s dítětem **aktivně všímá** chování dítěte, příznaků možného týrání, zneužívání nebo zanedbávání.

- Pracovník si všímá těchto rizikových faktorů: určitá patologie na straně pečující osoby, zranitelnost dítěte a krizová situace, ve které se rodina nachází. Rizikové faktory nejsou předpovědí syndromu CAN, ale jsou ukazateli toho, že rodina je z tohoto hlediska riziková, což je podstatné z pohledu prevence.
- Pracovník **mluví s rodinou klienta, zjišťuje příčiny** modřin, popálenin, změn chování dítěte apod. Pokud pracovník získá informace vedoucí k domněnce, že by výše uvedené příznaky mohly být důsledkem jednání klienta, upozorní klienta, že týraní, zneužívání a zanedbávání je v rozporu se zákonem, je trestáno a pokud se budou známky takového jednání vyskytovat i nadále, je povinen uvedené nahlásit místně příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí a případně orgánům činným v trestním řízení.
- Zvýšená podpora klienta - např. častější návštěvy
- V případě vážného podezření či zjištění syndromu CAN u dítěte postupuje pracovník dle SQ 15 Rizikové, havarijní a nouzové situace.
- V případě PPPD řeší syndrom CAN samostatná metodika - Převzetí dítěte do PPPD

Zanedbávání

- nedostatečná výživa a hygiena,
- nedostatky v bydlení a ošacení,
- nedostatky ve výchovné a zdravotní péči,
- není zajištěn dostatečný adekvátní dozor nad dítětem,
- neodůvodněná opakovaná absence ve škole,
- nedostatek duševních i citových podnětů.

Citové zanedbávání dítěte souvisí s nedostatkem lásky, náklonnosti a neuspokojováním citových potřeb dítěte.

Tělesné týraní

Zahrnuje nejčastěji bití, kopání, pálení, opaření, kousání, škracení nebo nepodávání jídla. Tělesné týraní může způsobit zranění, například modřiny, pohmožděniny, popáleniny, jizvy, zlomeniny, poranění vnitřních orgánů nebo poškození mozku. V nejvážnějších případech vede tělesné týraní ke smrti dítěte.

Známky na těle týraného dítěte:

- opakovaná zranění včetně zlomenin,
- modřiny,
- řezné rány,
- otoky částí těla, například rtů, tváří, zápěstí,
- stopy po svazování,
- otisky různých předmětů na těle,
- natrhnutí ucha,
- otisky dlaně a prstů,
- stopy po opaření nebo popálení cigaretou.

Na možnost tělesného týraní bychom měli myslet pokaždé, když se na těle dítěte vyskytnou některé z výše uvedených známek současně nebo v krátkém časovém sledu. Týrané dítě

zpravidla reaguje na dotaz nejasně, nechce odpovědět nebo udává nepravděpodobná vysvětlení. Proto je užitečné vnímat, zda se zároveň mění chování dítěte.

Psychické týrání

Nastává, když například pečující osoby odmítají svému dítěti projevovat lásku nebo cit, vyhrožují mu a záměrně ho urážejí, často mu nadávají či ho jinak ponižují.

Známky psychického týrání dítěte:

- zesměšňování,
- kritizování,
- ponižování a terorizování dítěte v soukromí i na veřejnosti,
- nepřiměřené nároky na dítě,
- pečující ignoruje adekvátní potřeby dítěte,
- zamykání – např. ve sklepě, na toaletě, ve chlévě se zvířaty apod.

Týrané dítě je většinou stísněné, nemá zájem o dění kolem sebe. V kontaktu s dospělými má zvýšenou opatrnost. Projevuje úzkost a vyděšené reakce v přítomnosti konkrétních osob nebo v situaci, kdy je dítě s dospělým samo. Dává rádo najevo lhostejné postoje, výroky typu „mně je to jedno“, navenek je dítě samotářské, bez kamarádů. Nebo naopak projevuje agresivitu a sebemenší podněty, napadá a šikanuje vrstevníky.

Sexuální zneužívání

Zahrnuje incest čili sexuální styk mezi příbuznými a jiné typy sexuálních praktik, včetně účasti dětí na výrobě pornografie a jejich účasti na náboženských sexuálních rituálech.

Známky sexuálního zneužívání:

- ztráta pocitu jistoty, ulpívání s nápadným strachem na pečujících osobách,
- projev mimořádně silného strachu v přítomnosti jisté konkrétní osoby,
- hysterický křik při přebalování, při svlékání, zvláště pak spodního prádla,
- bolesti nebo zánětlivé změny krční, anální nebo genitální oblasti,
- regrese k formám chování odpovídajícím mladšímu věku,
- v sexuální oblasti chování neúměrné vzhledem k věku dítěte, sexuální podněty dítě někdy pohoršují, nebo naopak v něm jindy nevyvolávají vůbec žádnou přirozenou zvědavost,
- nepřítomný pohled, nešťastný výraz, smutná nálada, rozpačitost,
- stáhnutí se do sebe, nechutenství, chronické buzení se zlými sny, pomočování,
- nápodoba sexuálního chování při hře s panenkami nebo jinými dětmi,
- kresba pohlavních orgánů,
- ztráta zájmu o zábavné aktivity,
- dítě očividně trpí, má starosti, ale nechce říci proč, jako by v sobě něco skrývalo,
- změna šťastného a aktivního vystupování v projevy nezúčastněnosti a bázně,
- opakování neslušných slov nebo frází, které se dítě naučilo od zneužívající osoby,
- dítě stále o sobě říká, že je špatné, zlé, zkažené, projevuje agresivitu a podrážděnost.

Zneužívané děti mohou mít strach z některých míst nebo lidí. Dítě může například znenadání začít odmítat jít na turistický kroužek, kam dříve rádo chodilo, nebo odmítne být doma o samotě s některým z rodinných příslušníků. Zneužívané dítě se často stahuje samo do sebe. Nestojí o společnost ostatních. Nápadné jsou i změny v chování, jako je například zvýšená agresivita a násilnické sklony (u chlapců), nebo (na dítě) bohaté sexuální znalosti. U dívek, které byly zneužívány, se může později projevit nezvykle promiskuitní chování.

V případě vzniku podezření, že se pracovník PPR dopustil sexuálního zneužívání, psychického nebo tělesného násilí vůči dítěti, je tato situace bezodkladně nahlášena nadřízenému pracovníkovi a ten postupuje dle interních směrnic Slezské diakonie a v souladu s platnou legislativou.